

Шраго Альона Олексіївна
ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
старший лейтенант поліції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗБУТУ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ МЕРЕЖЕЮ ІНТЕРНЕТ

Низький рівень розкриття кримінальних правопорушень у нашій країні обумовлений значною мірою роз'єднаністю дій органів слідства та оперативних підрозділів, слабкими й непродуктивними формами взаємодії, недостатньою професійною підготовкою. Не випадково саме тому докладається багато зусиль для того, щоб віднайти оптимальний варіант організації взаємодії, який забезпечував би найбільш раціональний розподіл обов'язків між органами, що ведуть боротьбу зі злочинністю у сфері боротьби зі злочинами, пов'язаними зі збутом та розповсюдженням порнографічної продукції мережею Інтернет, забезпечив би узгодженість у плануванні й проведенні гласних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – СРД та НСРД).

Методологічним підґрунтям нашого дослідження є праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених таких як: О.М. Ємець [1], О.Б. Западнюк [2, с. 84-87], О.Л. Журба [3], Д.Г. Казначеев [4, с. 268-276], Ю.С. Нагачевська [5, с. 122-137], А.А. Небитов [6], Д.Б. Санакоєв [7] та інших авторів. Водночас, з огляду на процеси реформування правоохоронних органів України, а також беручи до уваги постійне оновлення способів вчинення злочинів, окреслене питання залишається відкритим та потребує додаткового наукового опрацювання. У зв'язку з цим здійснимо спробу дослідити комплекс питань, пов'язаних з особливостями взаємодії оперативних підрозділів МВС України зі слідчими підрозділами у сфері протидії збуту та розповсюдженню

порнографічних предметів мережею Інтернет, виробити і запропонувати шляхи вдосконалення механізмів взаємодії.

Основою взаємодії між слідчим та працівниками оперативних підрозділів, в першу чергу, є наступні закони України та відомчі нормативні акти: КПК України [8], Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» [9] та «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (Розділ V) [10], Накази Міністерства внутрішніх справ «Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю» [11] та «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» [12] тощо.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, опитування працівників підрозділів кіберзлочинності та слідчих НПУ показав, що серед основних організаційних форм слід виділити такі: 1) спільне планування розслідування злочину (зазначають 75% оперативників та 89% слідчих); 2) взаємне інформування між слідчим і оперативним працівником під час розслідування злочинів у сфері збуту та розповсюдження предметів порнографічного характеру мережею Інтернет, що дозволяє своєчасно вносити необхідні корективи до плану роботи (зазначають 95% оперативників та 98% слідчих); 3) спільне обговорення результатів процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів, висування і перевірку версій (зазначають 79% оперативників та 84% слідчих); 4) спільні виїзди слідчого і оперативних працівників в іншу місцевість для проведення процесуальних дій і оперативно-розшукових заходів, (зазначають 75% оперативників та 79% слідчих).

Обмін інформацією між слідчими та оперативними підрозділами відбувається у різноманітний спосіб: у письмовій формі, усно або шляхом безпосереднього ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, які становлять інтерес. Крім того, необхідна інформація також може бути надана в копіях документів, у формі довідки-меморандуму та в інший спосіб.

Організаційною формою взаємодії слідчих та оперативних працівників є проведення спільних службових нарад з актуальних проблем взаємодії,

обговорення результатів спільних дій, підбиття підсумків з метою усунення недоліків та підвищення ефективності здійснення взаємодії у майбутньому. Ця спільна діяльність дає змогу підтримувати якість взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на належному рівні й удосконалювати її. Таку думку підтримали опитані нами працівники підрозділів протидії кіберзлочинності (66% опитаних) та слідчих (71% опитаних), що спеціалізуються на розслідуванні кіберзлочинів.

Вагомою організаційною формою взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами є створення слідчо-оперативної групи. Перевага такої організаційної форми взаємодії, як СОГ полягає в наступному: 1) надає можливість організувати роботу слідчих і працівників оперативних підрозділів за спільно розробленим планом (азначають 53% оперативників та 64% слідчих); 2) забезпечує чіткий розподіл компетенції, функцій та персональної відповідальності між слідчими та оперативними працівниками під час вирішення ними спільних завдань, пов'язаних з розкриттям та розслідуванням злочинів (азначають 61% оперативників та 79% слідчих); 3) дає змогу слідчому оптимально та раціонально використовувати наявні в розпорядженні групи сили й засоби (азначають 43% оперативників та 68% слідчих); 4) сприяє налагодженню стосунків між слідчими та оперативними працівниками (азначають 53% оперативників та 46% слідчих); 5) дозволяє організувати та здійснювати дієвий організаційний і процесуальний контроль за ходом розслідування (азначають 42% оперативників та 48% слідчих). Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, опитування слідчих та оперативних працівників показали, що створення та функціонування СОГ є ефективною формою взаємодії.

У п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України визначено, що слідчий уповноважений доручати проведення СРД та НСРД відповідним оперативним підрозділам. Такі доручення він надає у письмовій формі, а під час їх виконання співробітники оперативних підрозділів користуються повноваженнями слідчого [18]. Це свідчить про те, що в ході розслідування злочинів, пов'язаних зі збутом та

розповсюдженням порнографічних предметів мережею Інтернет, слідчий стає керуючим суб'єктом, а співробітник оперативного підрозділу – керованим. Своїм дорученням слідчий корегує і направляє не тільки проведення СРД та НСРД, а й координує оперативно-розшукову діяльність у потрібному напрямку, контролює її хід та результати.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень та опитування працівників кіберполіції НП та слідчих підрозділів, що спеціалізуються на розслідуванні даної категорії злочинів дозволив виділити найбільш оптимальні форми сприяння слідчому з боку оперативних працівників під час розслідування злочинів, пов'язаних зі збутом та розповсюдженням порнографічних предметів мережею Інтернет: – видалення з місця проведення слідчої (розшукової) дії сторонніх осіб та забезпечення його охорони (азначають 57% оперативників та 64% слідчих); – виключення можливості вчинення сторонніми особами будь-яких дій з комп'ютерною технікою, їх користування іншими технічними засобами, що можуть за допомогою бездротових технологій вносити зміни в інформацію (видаляти її) (азначають 86% оперативників та 79% слідчих); – забезпечення цілісності шуканих об'єктів від дій осіб, зацікавлених у їх не виявленні або знищенні (азначають 83% оперативників та 87% слідчих); – доручення оперативному підрозділу на встановлення свідків, виявлення слідів, їх фіксацію, забезпечення явки осіб, які потрібні для участі в процесуальній дії (азначають 46% оперативників та 62% слідчих); – виділення працівників для особистої участі в процесуальній дії в допомогу слідчому або під його керівництво (азначають 57% оперативників та 74% слідчих).

Отже, проведене нами системне і комплексне узагальнення наявних проблемних питань, що виникають під час взаємодії слідчих та оперативних працівників, дає можливість зробити висновок про те, що запорукою налагодження ефективної взаємодії є наявність таких взаємопов'язаних компонентів: 1) узгоджене планування; 2) розподіл обов'язків між суб'єктами; 3) постановка перед суб'єктом чітких і конкретних задач; 4) своєчасний обмін інформацією; 5) контроль. Таку думку підтримали опитані нами працівники

підрозділів протидії кіберзлочинності (75% опитаних) та слідчих (89% опитаних), що спеціалізуються на розслідуванні кіберзлочинів.

Враховання думок практиків, особистий досвід виявлення та розслідування злочинів, дозволили запропонувати обов'язкові умови взаємодії слідчих та оперативних працівників до яких віднести: 1) неухильне та обов'язкове дотримання всіма учасниками законності; 2) грамотний розподіл повноважень слідчого й оперативного працівника, що пов'язаний із специфіки їхньої діяльності та компетентністю; 3) комплексне використання сил і засобів, якими володіє слідчий і оперативні працівники; 4) координуюча роль слідчого та його процесуальна самостійність у процесі прийняття рішень.

Отже, оперативні працівники і слідчий виконують кожний свої функції та задачі, а успіх їхньої спільної діяльності залежить від безпосереднього і опосередкованого взаємозв'язку і взаємодоповнюваності. Спільна робота слідчих та оперативних працівників під час розслідування збуту та розповсюдження порнографічних предметів мережею Інтернет має ретельно узгоджуватися з планом розслідування й ґрунтуватися на результатах спільної оцінки слідчих та оперативно-розшукових ситуацій.

Список використаної літератури:

1. Ємець О. М. Протидія оперативними підрозділами ОВС України торгівлі людьми, вчиненої організованою групою: криміналістичний та оперативно-розшуковий аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О. М. Ємець ; НАВС. – К., 2011. – 20 с.

2. Западнюк О. Б. Організація оперативно-розшукової роботи підрозділами по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми / О. Б. Западнюк // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – Ч. 2, № 2. – С. 84-87.

3. Журба О. Л. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для порушення кримінальних справ про торгівлю людьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О. Л. Журба ; ЛьвДУВС. – К., 2011. – 20 с.

4. Казначєєв Д. Г. Оперативна розробка осіб, які займаються торгівлею

людьми / Д. Г. Казначеев // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – Спец. вип. – С. 268-276.

5. Нагачевська Ю. С. Основні заходи щодо виявлення та розкриття торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації / Ю. С. Нагачевська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – Спец. вип. № 1 – С. 122-137.

6. Небитов А. А. Кримінологічні засади запобігання торгівлі людьми або іншій незаконній угоді щодо людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / А. А. Небитов ; НАВС. – К., 2011. – 21 с.

7. Санакоєв Д. Б. Розслідування торгівлі людьми, вчиненої організованими групами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Д. Б. Санакоєв ; ДДУВС. – К., 2004. – 20 с.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. (зі змінами) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

10. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 06.07.2017 р. № 570. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>

12. Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України та Центрального управління Служби безпеки України від 10.06.2011 р. № 317/235. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>